

Програма „Сигурност“

През 2020 г. усилията на Програма „Сигурност“ бяха съсредоточени в следните области:

- **Оценка на заплахите от организирана престъпност.** Центърът за изследване на демокрацията изготви третата си поредна годишна оценка на заплахите от организирана престъпност в България. Бяха анализирани състоянието и динамиката на четиринадесет престъпни пазара, включително слабо изследваните досега нелегален дърводобив, измами със средства на ЕС и нелегална търговия с лекарства. Изследването разглежда и въздействието на пандемията от COVID-19 върху организираната престъпност, включително пазари, при които пандемията ограничи престъпните дейности (напр. трафик на хора и каналджийство), както и такива, при които възникнаха допълнителни рискове (напр. киберпрестъпност и лихварство). Беше завършена и оценката на риска от проникване на тежката и организираната престъпност в законната икономическа дейност в рамките на ЕС.
- **Престъпност и полицейска дейност.** На базата на Националното изследване на престъпността, което Центърът въвежда за пръв път като методология през 2002 г., програма „Сигурност“ продължи да анализира тенденциите в битовата престъпност в България. Изготвеният в резултат на НИП доклад „Тенденции на престъпността в България 2010 – 2020“ използва и данни от системата на телефон 112, за да подчертае проблемите при докладването и регистрирането на битови престъпления и да предложи мерки за подобряване на дейността на полицейските управления и на националната система за спешни повиквания.
- **Противодействие на радикализацията и тероризма.** Продължи изследването на ключови аспекти на радикализацията и тероризма с цел да се подпомогне формулирането на политики за противодействие. Центърът анализира динамиката на радикализацията в затворите и пробационните служби, като в резултат на тези усилия беше изготвен доклад за междуведомственото сътрудничество в сфери като дерадикализация, рехабилитация и реинтеграция на радикализирани нарушители в четири държави – членки на ЕС. Въз основа на изследването си върху податливостта на младежите към крайнодесни екстремистки съобщения, Центърът проведе първата по рода си в България стратегическа комуникационна кампания за превенция на крайнодясната радикализация чрез предлагане на алтернативни наративи. Бяха разработени индикатори за мониторинг и оценка на тенденциите за радикализация и насилствен екстремизъм и усилията за противодействие на тези явления. Методологията беше приложена пилотно в 23 държави от цял свят.

- **Оценка на политики и програми на ЕС в областта на вътрешните работи.** Експерти от Центъра се включиха в изготвянето на оценка на Стратегията на Европейския съюз по отношение на наркотиците (2013 – 2020 г.) по поръчка на Генерална дирекция „Вътрешни работи“ на Европейската комисия, както и на проучване по поръчка на Европейския парламент, засягащо трафика на хора в контекста на миграцията и на въпросите, свързани с пола.

I. Оценка на организираната престъпност

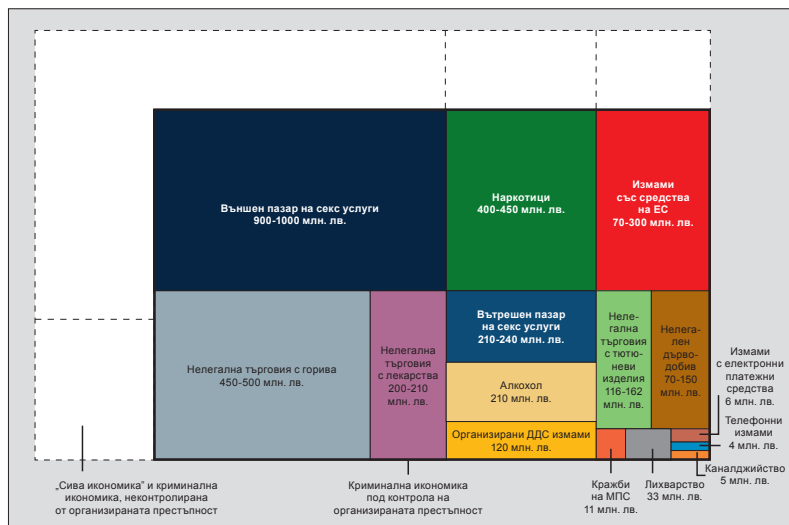
На 27 октомври 2020 г. Центърът за изследване на демокрацията представи годишната „**Оценка на заплахите от организирана престъпност в България 2020**“, обобщаваща най-значимите организирани престъпни дейности, начина на функциониране на организирани престъпни групи при различните криминални пазари в страната, и щетите, които те нанасят върху жертвите, обществото и икономиката. **Докладът** разглежда четиринадесет престъпни пазара разделени в три категории: 1) **традиционни пазари на организираната престъпност** – трафик на хора и пазар на секс услуги, каналджийство, кражби на МПС, рекет и лихварство; 2) **акцизни и данъчни престъпления** – незаконна търговия с тютюневи изделия и с горива, както и организирани ДДС измами; и 3) **нововъзникващи престъпни пазари** – измами със средства на Европейския съюз, нелегална търговия с лекарства, киберпрестъпления, измами с електронни платежни средства, телефонни измами и нелегален дърводобив. През последните години е налице свиване на традиционните криминални пазари, а все по-голяма част от финансовите щети от престъпна дейност са резултат от активността на т.нар. „бели якички“ и от нарастващото разпространение на иновативни технологии. Въпреки спада на приходите от престъпна дейност, организираната

престъпност все още представлява значителна заплаха за легалната икономика. Редица престъпни мрежи в България използват законен бизнес за прикриване на престъпния, което улеснява прането на пари и поставя нови предизвикателства пред борбата с организираната престъпност.

На 20 октомври 2020 г. Центърът за изследване на демокрацията, в сътрудничество с Академия на Министерството на вътрешните работи, проведе еднодневен **семинар** със служители на МВР на тема оценка на заплахите от организираната престъпност.

Оценка на ключови нелегални пазари в България (2019)

Източник: Оценка на заплахите от организирана престъпност в България 2020, Център за изследване на демокрацията, 2020.

През 2020 г. Центърът насочи усилия и към повишаване ефективността на разследването на случаите на трудова експлоатация и трафик на хора. Експерти от Центъра участваха в разработването на наръчника „Разследване на трафик на хора с цел трудова експлоатация“, предназначен за служители на правоохранителните органи и на инспекциите по труда в България, Финландия, Латвия и Естония. Неговата цел е да повиши осведомеността и да предложи конкретни стъпки в идентифицирането и разследването на това престъпление.

Докладът „Управление на веригите за доставки“ съдържа инструментариум за управление на риска и общ преглед на явлението трудова експлоатация. Публикацията описва трафика на хора, рисковете за бизнеса, както и

Разследване на трафик на хора с цел трудова експлоатация:

Наръчник за служители на правоохранителните органи и инспекциите по труда

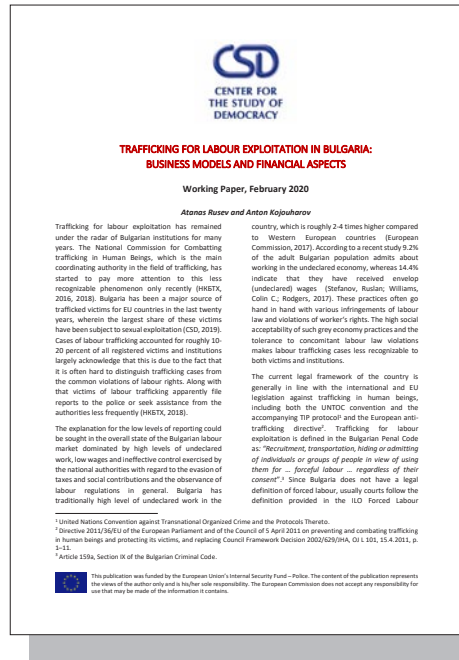

успешните практики за преодоляването им.

Инструментарият беше представен на виртуална публична дискусия, озаглавена „Трафик на хора с цел трудова експлоатация: инструменти за успешното му разследване и превенция във веригите за доставки“, организирана от Центъра на 18 ноември 2020 г. съвместно с Националната комисия за борба с трафика на хора и Британското посолство в България.

Анализът „Трафик с цел трудова експлоатация в България“ разглежда методите, използвани от трафикантите, бизнес моделите и финансовите потоци, свързани с този вид трафика на хора. В по-голямата си част, случаите на трудова експлоатация се основават на сравнително прост бизнес модел, при който жертвите се набират и експлоатират без официални трудови договори в сектори като земеделието, строителството, почистването и гри-

жите за възрастни хора. През последните години обаче е налице тенденция трафикантите да използват легални компании като прикритие на схемите за трафик. Това често е съпътствано с различни форми на избягване на плащане на данъци и социални осигуровки чрез използване на схеми като фиктивно самонаемане или командироване на работници в чужбина.

През 2020 г. Центърът за изследване на демокрацията, съвместно с европейския клон на изследователския институт RAND и компанията „Ернст енд Янг“, завърши изследване, възложено от Генерална дирекция „Вътрешни работи“, с което се оценява риска от проникване на тежка и организирана престъпност в законния бизнес. Докладът разглежда динамиката на престъпната икономика в ЕС и анализира факторите, които способстват за придобиването и управлението на приходи от организирана престъпна дейност.

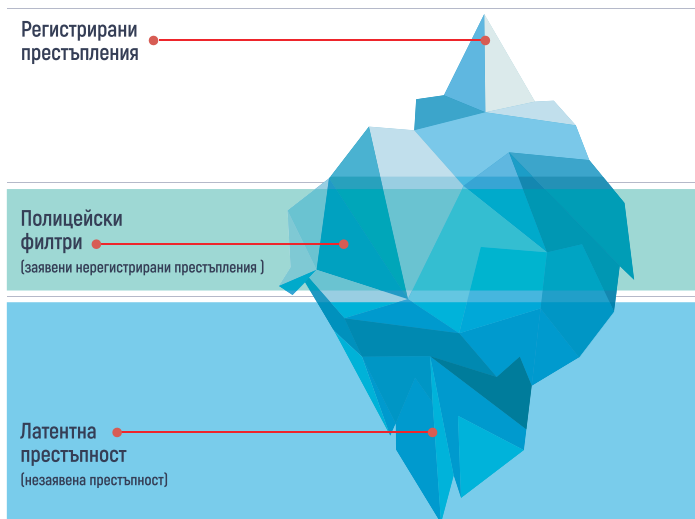
II. Конвенционална престъпност и полицейска дейност

Инициативата *Противодействие на битовата престъпност чрез мониторинг и повишаване на гражданската осведоменост* разглежда проблема с битовата престъпност в малките градове и села в България. Тя има за цел да идентифицира проблемите при докладването и регистрирането на битови престъпления чрез преглед на данни от телефонната линия 112 и от полицейската статистика. В рамките на изследването се разработва инструмент чрез който гражданското общество може да проследява резултатите от действията на полицията и да оказва пряк натиск за подобряване на работата на конкретните полицейски управления и регионални структури. По този начин би се повишило

доверието към полицията и би се подобрил цялостният процес на регистрация на престъпленията.

В доклада „Тенденции на престъпността в България 2010 – 2020“ бяха публикувани резултатите от национално виктимизационно изследване, както и от фокус групи, проведени в няколко малки града в България. Анализът се базира на Националното изследване на престъпността (НИП), което е първият алтернативен инструмент за измерване на престъпността, разработен от Центъра за изследване на демокрацията и приложен за пръв път в България през 2002 г. Разглеждат се данни от националната система 112 и се формулират препоръки за по-активен граждански мониторинг и ангажимент към докладването на престъпления. Предлагат се и мерки за по-

Регистрирана и необхваната от полицейската статистика престъпност

Източник: Тенденции на престъпността в България 2010 – 2020, Център за изследване на демокрацията, 2020.

добряване на комуникацията между районните полицейски управления и населението, както и редовно организиране на информационни кампании за насърчаване на гражданите да съобщават за извършени престъпления на телефон 112.

Резултатите от НИП 2020 бяха представени пред медии, граждански организации и независими експерти на [уебинар](#) на 24 ноември 2020 г. Обсъдени бяха и препоръките за подобряване работата на полицията и други институции по регистрацията на престъпления, докладвани от потърпевши граждани.

III. Противодействие на радикализацията и тероризма

През 2020 г. Центърът за изследване на демокрацията продължи да разглежда рисковете, свързани с радикализацията и насилствения екстремизъм, включи-

телно чрез разработването на **инструменти за стратегическа комуникация**. Инициативата „Устойчива младеж срещу крайнодесни екстремистки съобщения онлайн“ ([YouthRightOn](#)) противодейства на крайнодесните влияния над младежта в България чрез създаване на алтернативни наративи, които да противостоят на екстремистките послания и идеи в интернет пространството. Онлайн кампанията „[Намери друг начин](#)“, която е част от инициативата, има за цел да насърчи критичното мислене и да повиши гражданската ангажираност на младежите в България, до които достига екстремистко онлайн съдържание.

Кампанията е изградена на базата на изследване на крайнодесните наративи и влиянието им върху младежта, групите уязвими интернет потребители и факторите, които ги тласкат или привличат към този тип съдържание. На [уебинар](#) през юли 2020 г. експерти от Центъра представиха доклада „Как крайнодесните послания в интернет достигат и влият на българските младежи“, който анализира резултатите от национално представително проучване сред младежи на възраст между 14 и 19 години. Въз основа на тези резултати бяха определени и целите на информационната кампания в социалните медии, нейните послания, целеви групи и медийни похвати. Уебинарът, на който присъстваха 30 представители на държавни институции и граждански организации, затвърди водещата роля на Центъра за изследване на демокрацията в раз-

работването на съвременни подходи за противодействие на радикализацията и насилствения екстремизъм в България.

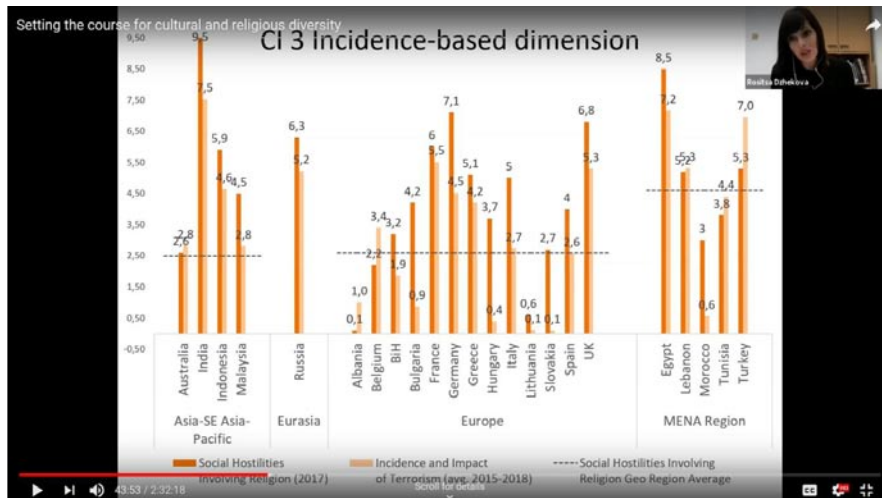

Въз основа на опита си в разработването на инструменти за наблюдение и измерване на факторите, порождащи радикализацията и насилствен екстремизъм, Програма „Сигурност“ съставя **комплексни индикатори** за мониторинг и оценка на тенденциите при тези явления и на методите за противодействие срещу тях. Индикаторите бяха приложени пилотно в 23 страни в Европа, Южна и Югоизточна Азия, Азиатско-тихоокеанския регион, Северна Африка и Близкия изток. Те са част от **набора от инструменти** в рамките на инициативата GREASE и измерват три основни оси на насилствената радикализация: 1) структурни фактори като граждански свободи, легитимност на държавата и неравномерност на икономическото развитие, които могат да доведат до междугрупово разделение и недоволство; 2) социални фактори като дискриминация спрямо определени групи или лица и степен на чувството на отчуждение у тях; 3) честота и мащаб на екстремисткото насилие, вкл. терористични действия, на религиозна основа.

Индикатор 3: Насилствена радикализация

Структурни фактори/ фактори на средата	Индикатори, отразяващи социалните възприятия/ социалния опит	Индикатори, отразяващи честотата на насилието и конфликтите
<ul style="list-style-type: none"> • Равнище на гражданските свободи • Защита на човешките права • Придържане към върховенството на закона • Официални ограничения върху вероизповеданията • Легитимност на държавата • Междугрупово разделение и несправедливости • Неравномерно разпределение на богатствата • Неравномерно икономическо развитие 	<ul style="list-style-type: none"> • Недоверие към политиките • Политическо недоволство • Икономическо недоволство • Усещане за дискриминация и поляризация • Нагласи към насилствения екстремизъм 	<ul style="list-style-type: none"> • Въоръжени конфликти с участието на държавата • Религиозни конфликти и религиозно-мотивирано насилие • Честота и въздействие на тероризма • Случаи на насилствен екстремизъм • Най-активни екстремистки фигури/мрежи

Комплексен индикатор за радикализация – резултати на 23-те страни за честотата на проявите на насилие

Центърът за изследване на демокрацията представи индикаторите на [два уебинара](#) през септември 2020 г., на които присъстваха над 250 представители на международни институции, специалисти и учени от целия свят, включително служители на Европейската комисия, Мрежата за осведоменост по въпросите на радикализацията, Канадската научноизследователска катедра за високи постижения в областта на миграцията и интеграцията и др.

Центърът продължи да анализира микро-, мезо- и макроравнище факторите, водещи до радикализация при младежта, и изготви доклада „Национални подходи към насилствения екстремизъм“.

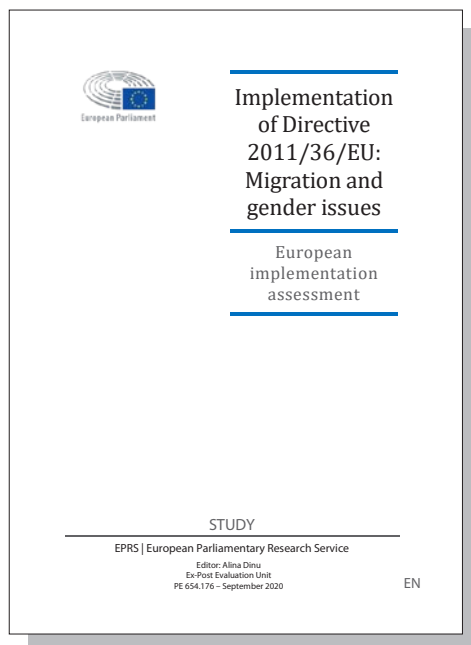
Радикализацията в затворите и пробационните служби е обществено значим въпрос и един от проблемите, по които Центърът работи. Програма

„Сигурност“ продължи да оказва подкрепа на служителите от системата на затворите чрез материали, обучение и насърчаване на междуведомственото сътрудничество. Докладът „Противодействие на радикализацията в затворите и пробационните служби: оценка на потребностите и рисковете“ представя задълбочена картина на контекста и динамиката на радикализацията, институционалната среда и предизвикателствата, пред които са изправени служителите на първа линия при справянето с рисковете от радикализация в затворите и пробационните служби в пет държави – членки на ЕС: България, Франция, Гърция, Италия и Португалия.

IV. Мониторинг и оценка на политики в областта на сигурността и вътрешните работи

Експерти от Центъра участваха в няколко изследвания и оценки на политики на ЕС в областта на граничната и митническата сигурност, противодействието на разпространението на наркотици и трафика на хора. Беше завършена оценката на Стратегията на Европейския съюз по отношение на наркотиците (2013 – 2020) в партньорство с консултантската компания ICF. Центърът извърши оценка на ефективността, добавената стойност за ЕС и устойчивостта на политиките на ЕС за борба с наркотиците и формулира препоръки към Европейската комисия относно разработването на следващата Стратегия по отношение на наркотиците за периода 2021 – 2028 г.

В доклада [„Прилагане на Директива 2011/36/ЕС: миграция и въпроси, свързани с пола“](#), възложен от Европейската комисия и посветен на трафи-

ка на хора от тази перспектива, беше поместена и глава под авторството на експерти от Центъра. Докладът беше публикуван от Службата на ЕП за парламентарни изследвания.